

تورانیان

گردآورنده و گزارنده
فاطمه سادات جمشیدی

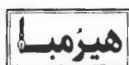
۱۳۹۷

تورانیان

فاطمه‌سادات جمشیدی

ناشر:..... هیژمبا
آماده‌سازی:..... کارگاه نشر هیژمبا
ویراستار:..... بهنام مبارکه
نوبت چاپ:..... اول ۱۳۹۷
شمارگان:..... ۲۰۰ نسخه
چاپ، صحافی:..... چاپ طهرانی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۱۶۸-۵-۸

شماره‌ی نشر
۹۷-۳۲۰۱-۳/۳

تهران - کارگر شمالی بالاتر از بلوار کشاورز کوچه میر بلاک ۱۸

کدپستی ۱۴۱۸۷۵۴۴۵۳ تلفن: ۶۶۴۲۰۶۲۰

همراه: ۰۹۱۹۰۰۹۵۲۴۹ - ۰۹۱۲۶۸۷۶۹۵۲

همه‌ی حقوق برای نویسنده نگهداری شده است

فهرست

۷	دیباچه
۹	سرآغاز
۱۳	پیشینه‌ی تاریخی توران
۲۷	جغرافیای شهرهای توران
۷۳	تبار و نژاد تورانیان
۹۱	دین تورانیان
۹۷	زبان تورانیان
۱۰۱	علل مهاجرت تورانیان
۱۰۷	جنگ‌های ایران و توران
۱۴۵	شاهان و شاهزادگان تورانی
۱۸۱	پهلوانان تورانی
۱۸۱	پهلوانان دوره افراسیاب
۲۰۹	خاندان فریانی
۲۲۶	پهلوانان دوره ارجاسب
۲۳۳	زنان تورانی
۲۵۳	سخن پایانی
۲۵۷	کتاب‌نامه

پیشکش به فرهیخته ارجمند:

دکتر نادر میرسعیدی

ف. س جمشیدی

دیباچه

تورانیان در اساطیر و افسانه‌های کهن ایرانی همسایگان شرقی ایران بوده‌اند که در برابر ایرانیان طریق دشمنی پیموده‌اند. چنان که در متون اساطیری نشان داده شده تبار تورانیان و ایرانیان مشترک بوده است و آن‌ها از یک نیا ریشه گرفته‌اند. صورت اساطیری این تبار به این شکل است که فریدون شاه پیشدادی ایران پدر ایرج و تور بوده است و ایرج نیای شخصیت‌های ایرانی و برادرش، تور، نیای شخصیت‌های تورانی بوده‌اند. تور و برادرش سلم که به بردارشان، ایرج، حسد می‌بردند او را کشتند و از اینجا دشمنی میان ایران که ایرج نماد آن است، آغاز می‌شود.

کتاب به روشی دقیق و موşkافانه و بر مبنای توالی دقیق و مشخص به بررسی شخصیت‌های تورانی پرداخته شده است. این شخصیت‌ها به طور مشخص شامل شاهان، شاهزادگان، پهلوانان و زنان تورانی است. این نگرش به شخصیت‌ها با استفاده از منابع کاملی از اوستا تا متون دوران اسلامی صورت گرفته است. ماجراهای مربوط به شخصیت‌های تورانی و روابط آن‌ها با شخصیت‌های ایرانی به طور مفصل ذکر شده است. ضمن اشاره به گفته‌های اسطوره‌ای، گفته‌های تاریخی نیز در تکمیل اسطوره‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند و ریشه‌ی علمی و تاریخی وقایع تبیین شده است، به طوری که در جغرافیای شهرهای توران علاوه بر شهرها سایر پدیده‌های جغرافیایی نیز مورد بحث قرار گرفته‌اند و صورت‌های اساطیری نام‌ها با

شکل جغرافیایی واقعی تطبیق داده شده‌اند و در مبحث تبار و نژاد تورانیان، مباحث تاریخی در زمینه‌ی اقوامی که به نام تورانی شناخته می‌شوند ذکر شده و شکل تاریخی این اقوام مشخص گردیده و در کنار این مباحث به گفته‌های داستانی و اساطیری در باب تورانیان اشاره شده است.

در مبحث دین تورانیان، نویسندگان به نکات مشترک میان اعتقادات مذهبی ایرانیان و تورانیان پرداخته و ضمن آن، مشابهت‌ها و تفاوت‌های اعتقادی این دو گروه را بررسی کرده است.

در مبحث زبان تورانیان، نویسندگان با رجوع به منابع زبان‌شناختی و تقسیمات زبان‌های آسیایی میانه کوشیده است صورت اصلی زبان تورانیان را پیدا کند. در این خصوص به زبان‌های اورال، آلتایی و زبان‌های سکایی اشاره کرده و از این طریق به مشابهت‌های زبان تورانی پرداخته و به این نکته اشاره کرده که در شاهنامه گفت‌وگوهای میان ایرانی و تورانیان بدون مترجم صورت می‌گرفته است و این نشان می‌دهد که آن‌ها زبان یکدیگر را می‌فهمیده‌اند، ولی خاقان چین به یاری مترجم با رستم سخن می‌گفته است که این نشان دهنده‌ی فاصله‌ی زبانی میان آن‌ها است. در مبحث علل مهاجرت تورانیان، نویسندگان ابتدا به مهاجرت اساطیری شخصیت‌ها و اقوام منتسب به هر یک پرداخته و از این طریق وارد مهاجرت‌های تاریخی اقوام شرقی شده و به بررسی علمی این مهاجرت‌ها پرداخته است.

در مبحث جنگ‌های ایران و توران، نویسندگان علاوه بر شرح جنگ‌ها، به بررسی علت‌های بروز این جنگ‌ها نیز پرداخته است.

این کتاب راهنمای سودمندی برای شناخت شخصیت‌های تورانی و مباحث گوناگون مربوط به توران و تورانیان است.

سرآغاز

بنا به نظر جلال ستاری اسطوره‌های ماندگار برای سرگرمی، ساخته و بافته نشده‌اند، بلکه حرف و حدیثی دارند که کهنه و فرسوده نمی‌شوند، بنابراین باید در هر زمانی به آنان پرداخته شود. پس بنا بر سرشت اسطوره، جا دارد که هر بار آن را بر حسب شرایط زمان، گزارش کنیم.

فردوسی در شاهنامه با استناد به خدای نامک‌های پیشینیان و نوشته‌هایی از متون پهلوی که همگی از اوستا، نخستین دفتر آیینی - ادبی - تاریخی ایرانیان، سرچشمه گرفته روایات تاریخ ملی ایران را به نظم کشیده است. این روایات به مرور صورت داستان‌های افسانه‌آمیز تاریخی و حماسی به خود می‌گیرند. بخشی از تاریخ و فرهنگ ایران به اسطوره‌ها وابسته‌اند و اولین مسأله‌ای که انسان اسطوره‌ای را به خود مشغول نموده حفظ سرزمین خود از حمله دشمنان است. در اواخر دوره پیشدادی و دوره کیانی این دشمنان، تورانیان بودند که از نژاد آریایی هستند و بارها به تبار خود فریدون، که نیای آنان نیز است، اشاره کرده‌اند.

داستان‌های حماسی شاهنامه سرشار از شرح دلاوری‌های تورانی است که این حماسه‌ها با جنگ‌های ایران و توران آغاز می‌شود؛ جایی که فریدون

این سرزمین را به پسرش تور می‌دهد. تورانیان که شرح جنگ‌های آنان به دو دوره‌ی افراسیاب و ارجاسب تقسیم می‌شود در دوره اول موضوع جنگ‌ها علل مذهبی دارند و برای دفاع از دین کهن که ایرانیان آن را زیر پا گذاشته و به آیین زرتشتی روی آورده‌اند، رخ می‌دهد. بیشترین بخش شاهنامه فردوسی به بازتاب شرح پهلوانی‌ها و نبردهای ایرانیان و تورانیان پرداخته شده و شرح داستان‌های عاشقانه زنان تورانی و پهلوانان ایرانی است که این اثر را هر چه بیشتر جاودان می‌سازد.

تورانیان با سکاهای شرقی که همان پشتون‌های امروزی هستند از آریایی‌های قدیم‌اند. در روزگار باستان، تورانیان و ایرانیان بسیار نزدیک به یکدیگر بوده‌اند و زبان‌هایشان نیز که هر دو از شاخه‌های اوستایی بوده، با هم تفاوت گویشی داشته‌اند. در شاهنامه فردوسی از نام‌های تورانیان نیز همان نام‌هایی ست که بین ایرانیان هم رواج داشته است مانند: پیران، منیژه، فرنگیس... و جز این‌ها، نام افراسیاب نیز در اوستا «فرنگرسین» آمده است.

همچنین در اوستا از آشو مردان و آشو زنان تورانی نیز همراه با هم تیره‌های ایرانی‌شان ستایش شده است. تورانیان هم پیرو کیش مهر بودند و رستم هنگام گفتگویی با پیران تورانی، پیش از رسانیدن درود کیخسرو و فرنگیس، از مهر (دین مهر) به او درود می‌فرستد.

محدوده حکومت تور، شامل ترکستان و نواحی خزر و چین و تبت تا رود جیحون بوده است. پس بنیان‌گذار سرزمین توران فرزند فریدون یعنی یک فرد ایرانی است. در اوستای موجود به این داستان اشاره‌ای نشده ولی در دینکرد از تقسیم ممالک فریدون میان سه پسرش «سَرَم» و «تورچ» و «ارچ» یاد شده است. وجه تسمیه «تور» در شاهنامه چنین آمده: فریدون،

تور را به مناسب تندخوئیش بدین نام برگزید.

افراسیاب قدرتمندترین شاه توران در شاهنامه، نماینده چپاول و تاخت و تاز اقوام تورانی است، همچنان که رستم نماد پهلوانی و شجاعت و مقاومت ایرانیان است. افراسیاب دو برادر به نام‌های «آغریژ» و «گرسیوز» دارد که آغریژ چه در اوستا و چه در متون پهلوی و شاهنامه مردی با تدبیر و عاقل و بخشنده است و همیشه از او با صفت «نَرَو» به معنی دلیر یاد می‌شود، و از جمله نیکان و پاکان است. از دیگر تورانیان خوشنام در شاهنامه پس از فرنگیس، دختر افراسیاب و مادر کیخسروست که پس از تحمل رنج‌ها و سختی‌های فراوان همراه کیخسرو به ایران آمد. دیگری «جریره» دختر «پیران» و زن سیاوش و مادر «فرود» است.

فریدون سرزمین خود را به سه بخش می‌کند و هر بخش را به یکی از فرزندان خود می‌سپارد. این تقسیم‌بندی باعث می‌شود که تور و سلم به ایرج رشک برند و با او به جنگ بپردازند و این خود سرآغاز جنگ بین ایران و توران است.

مهاجرت‌های تورانیان به ایران یا به دلیل تهاجم اقوام دیگر به آنان بوده و یا برای پیدا کردن آب و آذوقه بوده است و در برخی مواقع آنان بر قسمتی از ایران چیره می‌شدند و یا اینکه شکست را پذیرا بودند و به سرزمین خود باز می‌گشتند. و در این راستا مرزهای ایران و توران بارها دچار تغییر شده است.

در این سخن افزون بر شناخت شاهان و پهلوانان و زنان تورانی سعی بر آن است تا به شناخت این سرزمین از اواخر دوره پیشدادی تا پایان دوره کیخسرو و بعد از آن به دوره ارجاسپ پرداخته شود. بدین جهت نخست باید به جغرافیای شاهنامه رجوع کرد تا بتوان به جغرافیای توران دست

یافت، و بر این اساس می‌توان تا اندازه‌ای سرزمین‌ها و مرزهای میان ایران و توران را شناخت که با توجه به تغییر نام‌های جغرافیایی این کار بسیار دشوار است.